

LATVIJAS UNIVERSITĀTES ASOCIĒTAIS PROFESORS, LATVIJAS
UNIVERSITĀTES FILOZOFIJAS UN SOCIOLOĢIJAS INSTITŪTA
VADOŠAIS PĒTNIEKS, DR. HIST.

ALEKSANDRS GAVRIĻINS

15.07.1953–20.06.2019

Šovasar mūžībā devies Aleksandrs Gavriļins — vēsturnieks, viens no retajiem speciālistiem Latvijas Pareizticīgo baznīcas vēstures un sakrālā mantojuma jomā, Latvijas Universitātes asociētais profesors, docētājs, kurš gandrīz 30 gadu garumā dalījās savās zināšanās, atklājumos un spriedumos ar studentiem, kolēģiem un visiem tiem, kuri bija gatavi klausīties viņa vienmēr emocionālās, bet reizē lieliski strukturētās, saturiski daudzslāņainās lekcijas un pārdomātos referātus, kas iedvesmoja gan ar plašu citēto un analizēto avotu klāstu, gan ar īpašu runas izteiksmīgumu.

Aleksandrs Gavriļins dzimis Rīgā, 1970. gadā absolvējis Rīgas 10. vidusskolu, 1975. gadā — Latvijas Valsts Universitātes Vēstures un filozofijas (VFF) fakultāti, 1989. gadā savā *Alma Mater* noslēdza studijas aspirantūrā.

Viņa ieguldījums Latvijas intelektuālajā un akadēmiskajā dzīvē ir nenovērtējami liels.

Latvijā viņš ir pirmais un tikpat kā vienīgais, kurš jau 20. gadsimta 80. gados aizsāka profesionālos pētījumus pareizticības vēsturē Latvijā un Baltijas reģionā. Kopš 90. gadiem tieši pareizticīgo dzīve — draudžu vēsture, Latvijas garīdznieku biogrāfijas, reliģiskā izglītība, baznīcas juridiskais statuss un tās attiecības ar politisko varu, latviešu pareizticīgo pieredze, materiālais un nemateriālais mantojums bija A. Gavriļina pētniecisko interešu lokā.

Īpašu uzmanību pievēršot avotiem un līdz šim zinātniskajā aprītē neapzinātiem arhīva dokumentiem, līdzvērtīgi detalizēti viņš pētīja norises Rīgas eparhijā 19. gadsimtā (monogrāfijas *Očerki istoriji Rižskoi jeparhiji. 19. vek.* Rīga: Filokalijs, 1999; *Liutsinskoje (Ludzenskoje) blagohinije Polotsko-Vitebskoi jeparhiji vo vtoroi polovine XIX — načale XX veka.* Rīga: Filokalijs, 2004). Viņš pētīja arī pareizticīgo baznīcas stāvokli starpkaru periodā, Latvijas garīdznieku likteņus pēc Otrā

pasaulē kara (monogrāfija *Latvijskije pravoslavnije svjaščennoslužitelji na Amerikan-skom kontinente*. Moskva: Obščestvo ljubitelej cerkovnoi istoriji, 2012).

Reti kuram Latvijas vēsturniekam ir izdevies pievērst tik lielu uzmanību latviešu pareizticīgo biskapa Jāņa Garklāva dzīvēstāstam, uzrunājot plašu auditoriju krievu, angļu un latviešu valodā, turklāt ikreiz publikācijās papildinot izklāstu ar lasītājiem nozīmīgu vēsturiskā konteksta raksturojumu (*Pod pokrovom Tihvinskoj ikoni. Arhipastirskij putj Ioanna (Garklavsa)*. Sankt-Peterburg: Alaborg, Tihvin: Izdateljskaja služba Tihvinskogo monastirja, 2009; *Jānis (Garklāvs): pareizticīgais latvietis*. Rīga: LU FSI, 2015; *I Have Received Much More Than I Have Deserved. The Archpastoral Journey of Archbishop John (Garklavs)*. Lulu Enterprises, Inc. 2015). Monogrāfija par Jāni Garklāvu — skaisti izdota un papildināta ar daudzām fotogrāfijām — izraisīja interesi ļoti dažādās aprindās: pareizticīgo vidū, Letonikas pētniekos, Latvijas reliģijas vēsturniekos, studentos un žurnālistos.

Balstoties galvenokārt uz savu entuziasmu un vēsturnieka misijas apziņu, lielākoties arī par saviem līdzekļiem A. Gavriļins izdeva deviņus rakstu krājumus "*Pravoslavnije v Latviji. Istoričeskije očerki*" ("Pareizticība Latvijā. Vēstures apcerējumi", 1993–2011), kuros publicēja savus, savu studentu un kolēģu vēsturnieku rakstus par dažādiem pareizticības aspektiem. Šie krājumi satur visnotaļ plaša tematiskā loka pētījumus, kas balstās galvenokārt uz arhīvu dokumentu analīzi. Visi minētie izdevumi sen ir kļuvuši par bibliogrāfisku retumu.

Kopš 2012. gada Aleksandrs Gavriļins turpināja savus pētījumus Latvijas Universitātes (LU) Filozofijas un socioloģijas institūta (FSI) paspārnē, dibināja žurnālu "*Pravoslavije v Baltijā*" ("Pareizticība Baltijā", 2013–2019, deviņi laidieni) un bija tā galvenais redaktors. Šis žurnāls ir vienīgais zinātniskais periodiskais izdevums Baltijas valstīs, kuram ir tik

liela iestrāde un kurš ir veltīts pareizticības vēstures un kultūras mantojuma akadēmiskai zinātniskai izpētei.

Pateicoties plašiem starptautiskiem zinātniskiem kontaktiem, A. Gavriļinam izdevās piesaistīt žurnālam reliģijas pētniekus, reliģijas sociologus un vēsturniekus gan no Latvijas, gan no Lietuvas, Igaunijas, Polijas, Vācijas, Krievijas un ASV. Nosakot redakcijas kolēģijas stratēģiju, viņš vienmēr uzsvēra nepieciešamību publicēt intervijās pierakstīto aculiecinieku liecības un arhīva dokumentus ar zinātnisko komentāru, tādējādi pievērsot pētnieku un interesentu uzmanību analītiskajam darbam ar avotiem. Avotpētniecība ir bijusi tā joma, kurā profesors aktīvi darbojās kā docētājs un zinātnisko darbu vadītājs. Pēdējos gados viņš paspēja apkopot savu pieredzi un sagatavot sava ilggadīgā lekciju kursa tekstu versiju, kas ir ne tikai studiju metodisks līdzeklis, bet reizē atspoguļo paša autora pētnieciskā ceļa trajektoriju — neslēpjot iespējamus sānceļus un maldu takas (*Vēstures avotu pētniecība. Lekciju kurss*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2017).

Tikpat konsekventi visa zinātnieka mūža garumā viņš nodarbojās ar kultūras mantojuma, it īpaši sakrālā mantojuma izpēti, izveidojot atbilstošu studiju specializāciju LU VFF. Studentu raksti par kultūras mantojuma saglabāšanas problēmām Latvijā tika izdoti divos krājumos (2008, 2013), un daudzi no autoriem izvēlējās saistīt savu profesionālo dzīvi ar muzeju un kultūras mantojuma pārvaldes nozari.

Latvijas Kultūras akadēmijā, pateicoties profesora iniciatīvai, tika īstenota bakalaura studiju programma "Krievu kultūra" (1994–2000), kurai bija svarīga loma ne tikai starpkultūru dialoga uzturēšanā, bet arī jaunās studentu paaudzes piesaistīšanā pētniecības jomai.

Aleksandru Gavriļinu Filozofijas un socioloģijas institūta kolēģi atceras kā asprātīgu un erudītu sarunu biedru, uzskatos stingru un pat ietiepīgu, bet reizē ļoti jutīgu un saprotošu

cilvēku. Profesora intonācijas — smalku balansēšanu starp retorisko patosu un ironiju, arī pašironiju — nav iespējams aizmirst, līdzīgi kā viņa acu skatienu — pētošu, ar viltībuņu acu kaktiņos.

Nebūs pārspilējums teikt, ka vairākām studentu paaudzēm viņš tiešām bija ne tikai no sirds cienīts docētājs, bet arī skolotājs, kurš savos audzēkņos prata saskatīt spējas attīstīt pētnieciskās intereses un arī atbalstīt studijās un dzīvē. Šajos gados profesora A. Gavriļina studenti paši nonāca docētāju, skolotāju, pētnieku, amatpersonu statusā, un lielākā daļa saglabāja uzticību viņa koptajai akadēmiskajai draudzībai: viņš vienmēr rūpējās par to, lai viņa studenti atbalstītu cits citu, izpalīdzētu, nevis sacenstos savā starpā.

Par spīti smagajai slimībai profesors līdz pēdējām dzīves dienām sarakstījās ar kolē-

ģiem, turpināja strādāt pie kārtējā žurnāla numura, dalījās domās par aktuāliem notikumiem. Viņa klātbūtne vienmēr bija jūtama, un kolēģiem bija drošības sajūta, ka jebkurā laikā var uzrakstīt jautājumu zinātniekam, kurš noteikti atbildēs. Bija pārliecība, ka iespējams allaž vērsties pie viņa un pārbaudīt savas hipotēzes diskusijā ar profesionāli, kura erudīcija un pieredze daudzkārt plašāka par šauras specializācijas robežām, un vienkārši vēstules noslēgumā ieraudzīt “vecajā” epistolārajā tradīcijā pieņemto parakstu — “Jūsu A.V.G.”. Tagad šim parakstam var pievienot tikai pateicību par ilggadējo būšanu līdzās un skumjas par zaudēto iespēju sarunāties šai saulē.

Lai Dieva miers un mūžīga piemiņa.

LU FSI kolēģu vārdā

Nadežda Pazuhina